نگاه
پوران درخشنده

جشنواره و تاثیر فرهنگی

برپایی جشنواره‌ها قطعاً تاثیرگذار خواهد بود و این تاثیر کاملاً فرهنگی است. فضایی که ایجاد می‌کنند و تمام مسائلی که در دوران جشنواره اتفاق می‌افتد همه تاثیرگذار هستند. اما متاسفانه ما این فضا را تا سال آینده فراموش می‌کنیم و حمایتی از آدم‌ها و شـرایط فیلمسـازی انجام نمی‌گیرد. این فضای فرهنگی در جامعه تاثیر می‌گذارد که مردم بدانند فیلم‌هایی هست. البته این نکته در فروش صددرصدی آثار در اکران عمومی موثر نیست ولی حتماً خیلی هم بی‌تاثیر نیست. به هر حال بحث اجتماعی و فضای فرهنگی که ایجاد می‌شود در فروش فیلم اثر دارد. اما چیزی که هست این است که ما وظایف جشنواره را فراموش می‌کنیم. یکی از این وظایف این است که برای فیلمساز جوان و فیلم‌های تازه فضای کار و اکران ایجاد کنیم که این فیلمسازان که در جشنواره مطرح شده‌اند، بتوانند برای سال آینده هم کار کنند و دیگر اینکه برای ارتقای جشنواره به تداوم آن کمک کنیم. در جشنواره‌های خارجی فضای فرهنگی‌ای که ایجاد می‌شود و بحث‌های پیرامون یک اثر آن را در دنیا شناخته‌شده می‌کند اما در اینجا این بحث و گفت‌وگو و جلسات و نشست‌ها تکراری شده و بی‌هدف و انگیزه جلو می‌رود بنابراین تاثیر خودش را ندارد.

یادداشت شفاهی
محمدعلی سجادی

برای جشنواره‌ها دلم را زیر پا نمی‌گذارم

خاصیت طرح موضوعی مثل جشنواره‌ها در یک شرایط نرمال هیچ ایرادی ندارد، حتی خیلی هم خوب است. چون جشنواره به هر شکلی خوب است چه دولتی چه غیر از آن. متاسفانه سینمای ما در حال حاضر دچار مشکلات بنیادی است و حتی مساله تولید و توزیع هم در شرایط نرمال نیست. بنابراین در شرایطی که سینما دچار کما شده مساله ما جشنواره‌ها نیست. اما این نکته وجود دارد که جشنواره‌ها در همه جای دنیا با همه اما و اگرها و گرفتاری‌هایش ویترینی برای زنده نگه داشتن سینماست. البته بسیاری هستند که صرفاً فیلم را برای جشنواره‌های آن طرفی می‌سازند. این هم نوعی گرایش است. با این شکل بده بستان زیادی بین سینمای ما و کشورهای دیگر وجود داشت. تاثیر جشنواره‌ها را نمی‌توان نادیده گرفت، مطمئناً تاثیرگذار هستند. فیلم‌هایی به اصطلاح هنری هستند که برای جشنواره‌ها تولید می‌شوند، خیلی از آنها هم فیلم‌های خوبی هستند و در جشنواره می‌درخشند. جشنواره‌ها هم با اینکه دولتی هستند و خیلی فیلم‌ها با سیاست‌زدگی وارد آن می‌شوند هر چقدر هم که جشنواره‌های کاملی نباشند اما باز هم برای روشن نگه داشتن چراغ سینمای ایران مفید هستند. البته گاهی جشنواره‌ها تاثیر مخرب هم دارند و وجه غالب سینما می‌شوند و همه فیلم‌ها به آن سمت می‌روند. مشکل اصلی ما این عدم تعادل است. به نظر من فیلم خوب جایش را میان مردم پیدا می‌کند. اگر فیلمی را به سـفارش خودتان بسازید و به جشنواره بدهید هیچ ایرادی ندارد، اشکال آنجاسـت که فیلمی را با سـفارش دیگران بسازید و در جشنواره شرکت دهید. من از دهه ۶۰ درگیر این روند غیرطبیعی جشنواره‌ها شدم، همان زمان فیلم گزل من وارد جشنواره نشد یعنی فرستاده نشد، در جشنواره مونهایم هم از طریق تلویزیون شرکت کرد نه از طریق بنیاد فارابی. در کل کسی از سینمای ما حمایت نمی‌کند. من شخصاً با سـینمای جشنواره‌ای موافق نیستم، فیلم خودم را با سفارش قلبی خودم می‌سازم اما اگر روند طبیعی حکمفرما باشد و شرایط پیش بیاید در جشنواره شرکت می‌کنم. من همواره از همان سـال‌های ۶۰ از جانب جناح دولتی بایکوت بودم. من هرگز برای شرکت در جشنواره از دل خودم نگذشتم و حضورم در جشنواره‌ها به شرایط برمی‌گردد.

از منظری دیگر
کاظم راست‌گفتار

تاثیر معکوس جشنواره‌ها

جشنواره‌های داخلی که دولتی هستند و با بودجه‌ای که آنها تعیین می‌کنند فعالیت دارند قطعاً هدف آنها گسترش و تعمیم سیاستگذاری فرهنگی هنری دولت خواهد بود. این جشنواره‌ها به هر حال تاثیرگذار هستند ولی اینکه چقدر در پیشرفت سینمای ایران موثر هستند هنوز به نتیجه‌ای نرسیده‌ام. باید دید جشنواره بر چه مبنایی می‌خواهد کار کند. در ایران به جز جشنواره سینمایی فجر، باقی جشنواره‌ها موضوعی است مثل رشد، دفاع مقدس و... که فیلم‌های خاص خود را دارند. ولی آنچه وجود دارد این اسـت که جشنواره فجر طی این سال‌ها تاثیر معکوس در سینمای ایران داشته است. اگر دقت کنید نزدیک زمان جشنواره ما یک ترافیک عجیب فیلمسازی داریم که در پاییز و زمستان اکثر فیلم‌ها ساخته شود و به جشنواره برسد و این باعث افت کیفیت فیلم‌ها می‌شود اما در بهار و تابستان فیلمسازی دچار رکود می‌شود. فیلم‌های نیمه اول سال اکثراً تجاری‌اند و آثاری با جنبه هنری به جشنواره اختصاص دارند. این نوعی از تاثیرگذاری جشنواره‌هاست ولی نباید صرفاً وجه تولیدی داشته باشد. از سوی دیگر سیاستگذاری‌های دولت هم در حمایت از آثار بی‌تاثیر نیست. اما برای مردم دیدن بعضی فیلم‌ها که در نزدیکی جشنواره جایزه می‌برند دیگر عادی شده است به قول معروف آنقدر در رابطه با فیلم‌های برنده جشـنواره گول خورده‌اند که دیگر علاقه‌ای به دیدن آثار ندارند. اگر دقت کنید حتی فیلم‌هایی که در جشنواره برگزیده تماشاگران می‌شوند در اکران خیلی موفق نیستند. به این شکل ارتباط مردمی با جشنواره کمتر می‌شود. زمانی که فیلمسازان درگیر جشنواره فجر یا جشن خانه سینما هستند مردم عادی مشغول زندگی خود هستند و هرگز مثل جشنواره کن و اسکار شور و حال این اتفاق بین مردم دیده نمی‌شود. هرگز جذابیت و ارزش خبری آن جشنواره‌ها را ندارد. تعدادی سینمای خاص فیلم‌ها را نشان می‌دهند و گروهی از مردم که یا خبرنگارند یا بلیت دارند به دیدن فیلم‌ها می‌روند. واقعیت این است که شرکت در جشنواره و برنده شدن هیچ اشکالی ندارد ولی فیلمسازی فقط برای جشنواره راه خطایی است. زمانی هست که مثلاً فیلمی که عملاً تبلیغ نگرش خاصی است در جشنواره برنده می‌شود و بعد در اکران عمومی هم موفق می‌شود اما چند سال بعد معلوم می‌شود اصل جریان نمایش آن چه بوده. جشنواره زمانی خوب است که نگاه فیلم‌ها اجتماعی باشد. و چه خوب که فیلم‌ها در یک رقابت عادلانه شرکت کنند. اما من هرگز نگاهم جشنواره‌ای نبوده و لذتی که از یک سالن پر از تماشاچی می‌برم با جایزه هیچ جشنواره‌ای قابل مقایسه نیست.

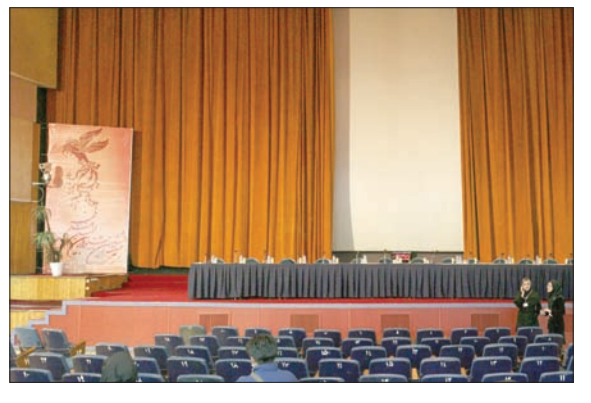

بررسی تحلیلی برگزاری همزمان جشنواره‌ها

این همه جشنواره و این همه وعده

مانلی فخریان

این روزها ایـن اتفاق کاملاً غیرقابل تصور به نظر می‌رسد. در آبان ماه امسال در یک اتفاق واقعاً غیرقابل پیش‌بینـی که تنها می‌تواند در ایـران رخ دهد، پنج جشـنواره موضوعـی برگزار می‌شـود. بیش از هفت هـزار فیلم در آن شـرکت کرده‌انـد و هر روز خبری درباره چگونگی و نحوه داوری این آثار اعلام می‌شود. «وارش»، «رویش»، «رشد»، «حقیقت» و «فیلم کوتاه تهران» تنها تعدادی از جشنواره‌هایی هستند که امکان برگزاری‌شـان در این ماه ممکن شده است. یادی که از فارابی شـد، به این دلیل اسـت که نیازهای مالی و تجهیزاتی و لجسـتیکی برای ساخت فیلم در اختیار فارابی اسـت و برای برگزاری جشنواره و آماده‌سازی فیلم‌ها می‌تواند این امکانات را در اختیار سینماگران بگذارد تا جریان تولید فیلم‌ها سریع‌تر طی شود. این بخش در تعامل مستقیم با سینماگران، به طور مشخص کارگردانان و تهیه‌کنندگان اسـت و تعامل میان آنان در بستری تعریف شده شکل گرفته است. البته حجم زیادی از فیلم‌های شـرکت‌کننده در این جشنواره‌ها فیلم‌هـای کوتـاه، بلند و مسـتند هسـتند که طبق تقسـیم‌بندی انجام شده ابزار تولید فیلم‌های مستند و تجربی در اختیار مرکز گسـترش سینمای مستند و تجربـی و تولید فیلم کوتاه از آن انجمن سـینمای جوانان است. هنگامی که سازمان جشنواره‌ها تشکیل شد، این تصور پیش آمد که تمام جشنواره‌های بزرگ و کوچک طی یک برنامه‌ریزی و زیر نظر یک سازمان و مدیر برگزار شود که این اتفاق نیفتاد. حتی نوید انجام این اتفاق هم داده نمی‌شـود به طوری که مهدی‌پور معاون دفتر جشـنواره‌ها و مجامع معاونت سینمایی در گفت‌وگویی درباره جشنواره سینمایی گفته است: «جشـنواره‌های سینمایی برآیند مجموعه تلاش‌های اهالی خادم سینما از مدیران تا دست‌اندرکاران تولید، تهیه و پخش فیلم‌های سـینمایی است لذا به منظور سامان دادن آن تلاش‌های ارزشمند، دفتر جشنواره‌ها و مجامع سینمایی با رویکرد معرفی جشنواره استاندارد، سیاست‌ها و اهداف کلان خود را تشریح کرده و بر این اساس تقویم جشنواره‌های سینمایی در سطح کشور و ظرفیت‌هـای فرهنگـی هر اسـتان تنظیم و تبلیغ می‌شـود.» البته وی درباره اینکه این حجم جشنواره چطور و با چه هدفی برگزار می‌شود، نگفته است. این مقام مسـوول همچنین گفته اسـت: «در این تقویم به موضوعات مهم و جغرافیای فرهنگی جشـنواره‌ها توجه کافی شده اسـت. ما سیاست‌های جشنواره‌ای معاونت سـینمایی را درباره رویکرد و اهداف برگزاری جشنواره‌هایی که در استان‌ها برگزار می‌شود، در ابتدای سال ابلاغ کردیم که در آن، موضوع استمرار و پایداری جشنواره‌ها در طول سال مورد توجه قرار گرفت.» در این باره وی تاکید داشته است: «معاونت سینمایی یک نظام ارزشـیابی تعریف شده دارد تا به صورت مستمر بر عملکرد جشنواره‌ها نظارت شود و برای جلوگیری از وقفه در برگزاری جشنواره‌ها اساسنامه‌ای سه‌ساله را برای مشـارکت استانداران جهت هدایت و حمایت فعالیت‌های سینمایی از جمله جشنواره مربوط به هر اسـتان تنظیم کرده‌ایم که در مراحل پایانی قرار دارد که این اساسـنامه توسـعه، تولید، رفع کمبود فضای فیزیکی سینمایی و ساخت پردیس‌های سینمایی را هم مد نظر قرار داده است.»

در این میان این پنج جشنواره هر کدام با موضوعی در حال برگزاری هسـتند. همه آنها نیز مدیریت‌شان در یک سال گذشته تغییر پیدا کرده است. «جشنواره سراسـری فیلم کوتاه وارش» از سـوی اداره ارشـاد اسـتان مازندران در شـهر«بابل» آغاز شده است و تا پنجم آبان‌ماه ادامه داشـت. این جشنواره از سراسر کشـور میزبان فیلم‌های مستند، داستانی، تجربی و پویانمایی است.

جشـنواره فیلم کوتـاه دینی «رویش» از سـوی حوزه هنری سـازمان تبلیغات اسلامی تا ششم آبان در مشـهد در سه بخش داستانی، مستند و پویانمایی و با ۹۵۵ اثربرپا شد.

اما قدیمی‌ترین جشـنواره این سال‌ها «جشنواره بین‌المللی فیلم رشد» است که چهلمین دوره برپایی خود را پشت سر می‌گذارد. این جشنواره می‌توانست مهم ترین و تاثیرگذارترین جشـنواره کشـور ایران محسـوب شود چرا که رابطی اسـت بین کودکان و نوجوانـان و معلمانان و بزرگ‌ترها، ارتباطی که بیش از ۵۰ میلیـون نفر جمعیت ایران را دربرمی‌گیرد و مفاهیم آموزشی، تربیتی و فرهنگی را در یک هفته از ۷ تا ۱۴ آبان بررسی می‌کند. این جشنواره می‌توانست در شهرستان‌ها رابطی موثر باشد و تاثیرگذار و حتی الگودهنده، یعنی همان نقشی که می‌تواند راهگشای بسـیاری از مسـائل باشـد. در این دوره ۳۰۰ فیلم در۱۳ سالن در بخش‌های علمی، آموزشی، مستند، داسـتانی، پویانمایی و نماهنگ به نمایش درمی‌آید. اما جشنواره دیگری که در آبان امسال برگزار می‌شود، جشنواره سینماحقیقت است که با حضور ۸۰۰ فیلم از ۱۷ تا ۲۱ آبان‌ماه برپاست. این جشنواره با دبیری شفیع آقامحمدیان مسوول جدید مرکز مستند تجربی چهارمین دوره خود را بدون پایه‌گذار اولیه‌اش برگزار می‌کند. سال گذشته این جشنواره با استقبال چندانی روبه رو نبود.

سال گذشته جواد شمقدری اعلام کرد امکان نمایش فیلم‌های مستند را در صداوسیما فراهم می‌کند اما این اتفاق هنوز نیفتاده است

اما یکی دیگر از مهم‌ترین جشنواره‌های این سال‌ها جشنواره بین‌المللی فیلم کوتاه تهران است که بیست و هشتمین دوره آن با چهار هزار اثر از ۲۸ آبان‌ماه تا ۳ آذرماه برگزار می‌شود. مسوول جدید آن نیز هاشم میرزاخانی است. اما این تنها جشنواره‌ها نیستند که برگزار می‌شوند یا خبر برگزاری‌شان می‌رسد. جشنواره فیلم شهر که جشنواره‌ای است که شهرداری برگزار می‌کند، دبیر جدید خود را شـناخته اسـت. ابراهیم داروغه‌زاده این مسوولیت را بر عهده گرفته است. در طول این سال‌ها که شهرداری وارد حوزه سینما شده و در ساخت فیلم‌های سینمایی همکاری می‌کند این جشـنواره فرصتی برای اولین اکران این فیلم‌ها بوده است و با توجه به محدود بودن جشنواره گاه فیلم‌هایی که امکان اکران سراسـری نداشتند، به طور محدود در این جشـنواره برگزار می‌شدند. البته این رویکرد دوره‌های قبل بوده است. دیگر جشنواره‌ای که باز هم خبر از برگزاری دوباره آن داده شـده جشنواره فیلم کیش است. جشنواره‌ای که با نام «کامران شیردل» رقـم خورده بود و بـا آن معنا پیدا می‌کرد. دبیر این دوره که به عنوان اولین دوره آن در نظر گرفته شده محمد خزایی است.

فعلاً نیـز این آرزوها و اهداف بـرای آن تعریف شـده است: «نخسـتین دوره جشـنواره کیش که اردیبهشت‌ماه سال آینده برگزار خواهد شد، از سوی امور مناطـق آزاد تجاری- صنعتی و ویژه اقتصادی و وزارت ارشـاد پایه‌گذاری شـده دارای بخش‌های سـینمایی و کوتاه خواهد بود. فیلم‌های سـینمایی، ویدئویی، کوتاه، مستند و تولیدات ویژه ۲۶۲ ثانیه‌ای با موضوع فرهنگ و تمدن و آیین‌ها و آداب و رسوم در این جشـنواره مورد بررسی قرار خواهند گرفت. رویکـرد اصلی این جشـنواره پرداختن به فرهنگ کهن ایرانی، اسلامی و دینی است و تولیدات سالانه سـینمای ایران که این موضوع را مورد توجه داشته باشند، در جشنواره فیلم کیش بررسی خواهند شد.» همین چند وقت پیش در آخر شهریور جشنواره دفاع مقدس با پنج سـال تاخیر برگزار شـد.

یک نکته

برگزاری جشـنواره‌های خصوصی اتفاق آسـانی نیسـت اما می‌افتد و اتفاقاً هم این گونه جشنواره‌ها بـا کمترین امکانات تاثیرگذاری بیشـتری دارند. در بین این جشـنواره‌ها، جشـنواره تصویر هنرمند که سیف‌الله صمدیان برگزار می‌کند به عنوان جشنواره‌ای تاثیرگذار در عرصه سینما و هنرهای تجسمی توانسته نقش بسـزایی ایفا کند. انجمن‌های خانه سینما هم بـه عنوان امکانی برای برقـراری ارتباط با مخاطبان هرسـاله بهتریـن فیلم‌هـای همکاران خـود را به نمایش می‌گذارند.

ماجرای جشنواره‌ها در سـینمای ایران ماجرایی ادامه‌دار اسـت. حالا باید دید این همه جشـنواره چه سود یا زیانی به حال سینمای ایران دارد. این مساله را با چند نفر از سینماگران در میان گذاشتیم.

یادداشت ۱
مسعود کرامتی

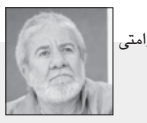

سینمایی برای تعالی وجود ندارد

من خیلی درگیر جشنواره نبودم ولی آنچه می‌دانم این است که سینمای ما به جای سالن‌دار شدن راهی سوپرمارکت‌ها شده. حتی همین سینمای کودک که من خیلی با آن درگیر هسـتم تنها بهانه‌ای است که دیگر کاری به این سینما نداشته باشند. چند روزی قبل و بعد از جشنواره بحث‌هایی در مورد آن صورت می‌گیرد و هر نهادی تلاش می‌کند برای آن فیلم بسازد ولی بعد فرصتی برای اکران ندارند. مثلاً همین فیلم نخودی با وضع حقیرانه‌ای در پنج سـینما با دو سـانس نمایش داده می‌شود. جشنواره کودک که قرار اسـت چنداستانی شود تنها یک فرصتی است که بچه‌ها چند فیلم ببینند. اما جشنواره‌های ما جایگاه و شأن و حساب و کتاب درستی ندارند. در همه جشنواره‌های دنیا روشی پیش می‌گیرند که یک نوع خاصی فیلم حمایت شود. در سینمای کودک ما تلاش می‌کنند فیلم‌های خنده‌دار و شاد و ساز و ضربی برای بچه‌ها بسازند که بعد هم در محاق فراموشـی می‌رود و خاک می‌خورد. اگر قرار اسـت کمکی صورت بگیرد باید از فیلم‌ها حمایت شـود اما در اصل به کدام سـینما کمک شود؟ ما اصلاً سینمای کودک نداریم. از سـوی دیگر در مورد سـینمای بزرگسـال کمی شرایط فرق می‌کند بـه ایـن دلیل که حداقل آن فیلم‌ها فرصت اکران دارند. البته این قاعده کلی نیسـت که شـرکت در جشـنواره تضمینی برای اکران آن باشـد ولی باز به هر صورت امکان بیشتری برای آن هست. در جشنواره‌های مطرح دنیا مثل کن، مونت‌کارلو، شیکاگو و ساندنس همه تعاریف مشخصی وجود دارد. هر سال تلاش می‌کنند از نوع خاصی فیلم حمایت کنند و به خاطر این کار آن فیلم و کارگردان در سطح دنیا مطرح می‌شود و منتقدان و رسانه‌ها درباره آن صحبت می‌کنند. بیشتر کارگردان‌های سرشناس امروز دنیا فیلم‌هایشـان در این جشنواره‌ها شناخته شـده. این جشنواره‌ها خاصیتی دارند که جشـنواره‌های داخلی ما ندارند. چند داور با سلایق مختلف در جشنواره‌ها حاضر می‌شـوند که با کمک آنها به برجسـته شـدن نوع خاصی از فیلم کمک می‌کنند، اما در ایران تصمیم می‌گیرند یک سـال فیلم هنری جایزه بگیرد، سـال بعد فیلم بدنه و سال بعد بخش دیگر... در طول این سال‌ها انواع فیلم‌ها در جشنواره‌ها شرکت کردند اما چه اتفاقی برای سـینمای ایران افتاد؟ و معلوم نیست چه جشنواره‌ای می‌تواند به کمک آن بیاید. ما به سـمتی رفتیم که فیلم‌های پرفروش ما در سوپرمارکت‌هاسـت و هر چه سخیف‌تر، پرفروش‌تر است. بعضی افراد خود را پشت این شعار که هر چه مخاطب بخواهد پنهان می‌کنند ولی هر جا از این شـعار اسـتفاده شد باید به آن فرد شـک کرد، چون کسـی که چنین فکری می‌کند حتماً محصولاتش دیده می‌شـود و فقط در فکر رواج فرهنگی اسـت که مناسب جامعه نیست و با فرمول فروش بالا کار می‌کنـد. مـا این روزها فیلم به معنی هنرمندانه آن خیلی کم داریم. سـینما صنعت و هنر با هم اسـت. البته منظور من از این نکات این نیسـت که باید جشـنواره‌ها را چون مناسب نیستند رها کرد بلکه باید بازتعریف درستی از آنها ارائه کرد. در همین جشـنواره کودک امسـال سیمافیلم چند کار خوب داشت، همه دنیا فیلم و جشنواره دارند ما هم جزیی از دنیا هسـتیم و باید از این نعمت بهره‌مند باشـیم اما باید بدانیم که قرار نیسـت جشـنواره تمام بار سـینمای کودک را بر دوش بکشد در عین حال جایی هم برای اکران نداشـته باشـد. بعضی بر این باورند که صرفاً خوشـحال کردن کودک و تخلیه انرژی او در سـینما نماد خوب بودن فیلم اسـت ولی این نیسـت که قرار باشد کودک تمام غصه‌ها و سختی‌های زندگی‌اش را در طول یک سال، چندروزه در جشـنواره از یاد ببرد. مشـکل ما این است که تعریف درستی از جشنواره نداریم. تعاریف و آمارهای ما مخدوش اسـت. سـینمای ما دولتی است بنابراین جشنواره هم دولتی اسـت ولی نباید کمبودهای سـینما بر سر جشنواره خراب شود. جشنواره آینه تمام‌نمای سینمای ماست ولی متاسفانه نحیف است. وقتی آماری می‌دهند که فیلمی پنج میلیارد تومان فروخته، باید دید چقدر تماشـاچی داشـته چون با توجه به قیمت بلیت‌ها که نسـبت به سـال‌های قبل افزایش داشته، این آمارها درست نیست و میزان فروش فیلم را نمی‌توان به این شکل حساب کرد.

نکته

مسوولیت تزیینی سازمان جشنواره‌ها

حدود یک سال پیش در روزهایی که تب و تاب حضور جواد شمقدری در معاونت سینمایی و اعلام اسامی مدیران بخش‌های مختلف سینما کاملاً پررنگ بود دو انتصاب در یک روز اتفاق افتاد؛ مسعودشاهی دبیر جشنواره و سجادپور مدیرکل اداره نظارت و ارزشیابی شدند. در حالی مسعودشاهی به عنوان دبیر جشنواره انتخاب شده است که پیش از این گزینه‌هایی نظیر علیرضا سجادپور، مسعود ده‌نمکی و محمد درمنش بـرای این پسـت مدنظر بودند و سـجادپور نیز در حالی که تصـور همگان مبنی بر حضور او به عنوان مدیرعامل بنیاد سینمایی فارابی و دبیر جشنواره بیست و هشتم بود، به عنوان مدیر کل اداره نظارت و ارزشـیابی سـکان نظارتی سـینمای ایران را برای چهار سـال بر عهده گرفت.

در این مدت هر چقدر نام «علیرضا سـجادپور» پررنگ‌تر از روز قبل می‌شود نام مسعودشـاهی کمرنگ و کمرنگ‌تر می‌شـود. مسعودشاهی از مدیران گذشته وزارت ارشاد بود که جمع زیادی از سینماگران به او احترام ویژه‌ای می‌گذاشتند. این انتخاب در حالی صورت گرفته بود که سـینماگران از نرسـیدن فیلم‌هایشـان به جشـنواره می‌گفتند. اما وقتی نام دبیر جدید اعلام شـد فضای متفاوتی پیش آمد. جشـنواره سـال قبل با تمام مسـائلی که در طول مدت این چند سال بی‌سابقه بود برگزار شد.

رفع توقیف از فیلم‌ها، عدم حضور کارگردانان در نشسـت‌های مطبوعاتی مرسوم این سـال‌ها، نرسیدن فیلم‌ها به سـیاق سال‌های قبل و حتی عدم اختصاص جایگاه مناسب برای خبرنگاران، قبول نکردن داوری جشنواره فیلم فجر توسط تعداد زیادی از سینماگران، عدم حضور دو داور در مراسم اختتامیه و شایعه اختلاف برای انتخاب فیلم‌ها همه از نکته‌هایی بود که در جشـنواره بیسـت و هشـتم به چشم می‌خورد. در نهایـت نیـز فیلم «به رنگ ارغوان» در حالی توانسـت چندین و چند جایزه را از آن خود کند که مهر پنج‌سـاله توقیف بر آن خودنمایی می‌کرد. اما بعد از برگزاری جشنواره جواد شمقدری از تشکیل سازمان جشنواره‌ها خبر داد و اعلام کرد: «سال ۹۰ تغییرات زیادی را در جشنواره فیلم فجر خواهیم داشت.» وی همچنین از صدور حکم مسعودشاهی برای مدیریت موسسه سازمان جشنواره خبر داد و گفت: «از این به بعد برپایی جشنواره‌ها و بخشی از فعالیت‌های بین‌المللی سینمای ایران در این موسسه انجام می‌شـود و اگر این راه ماندگار شـود یک راه جدید در سینمای ایران اسـت.»

این حکم در تیرماه امسـال به مسعودشـاهی داده شد تا وی مدیرعامل موسسه جشـنواره‌های سینمایی شـود؛ حکمی که انگار اعتبار چندانی ندارد. قرار بود تمام مسـوولیت برگزاری جشنواره‌ها بر عهده وی باشد اما این گونه نبود. برای برگزاری جشنواره فیلم کودک و نوجوان مسعود احمدیان دبیر اعلام شد. حالا باید دید حضور مسعودشاهی همچنان در این سمت ادامه دارد یا نام او زینت‌بخش این موسسه است.

اما خیلی زود معلوم شد که این مسوولیت، تزیینی بیش نبوده است. در حالی که خبر می‌رسـید مهدی مسعودشاهی مدیر امور جشنواره‌های سینمایی از سمت خود کناره‌گیری کرده است و اصولاً عدم حضورش در برگزاری جشنواره کودک و نوجوان کاملاً مشهود بود. مدیرعامل بنیاد سینمایی فارابی نسبت به این حضور ابراز امیدواری کرد و خبر داد: «بخش زیادی از این مسـوولیت‌ها بر عهده مسعودشـاهی اسـت.»

به هر حال اکنون بیش از یک سـال از این انتخاب می‌گذرد. نام‌هایی دیگری بر سر زبان‌هاست که این مسوولیت را بر عهده خواهند گرفت. نام‌هایی همچون «مهدی حبشـی». در این میان سینماگران نیز پرسش‌هایی دارند. اکبر نبوی به خبرآنلاین می‌گوید: «صرف راه‌اندازی سازمان جشنواره بدون تغییر در ساختار سینمایی کاری تشـریفاتی و بدون نتیجه و تاثیر اسـت، اما متاسـفانه مدیران ما عادت دارند بعد از پذیرش مسوولیتی سراغ کارهای تشریفاتی بروند که در نهایت خود درمی‌یابند کاری از پیش نمی‌برد و بی‌سر و صدا از کنارش می‌گذرند و آن را منتفی اعلام می‌کنند.» و علی معلم تاکید می‌کند: « قرار بود جشنواره‌های سینمایی مستقل از سایر بخش‌های سـینمایی در موسسه جداگانه‌ای سـامان پیدا کنند و برگزار شوند، اما تاکنون هیچ حاصلی از فعالیت‌های بخش مستقلی که قرار بود به امور جشنواره‌ها رسیدگی کند به ما اطلاع داده نشـده اسـت.»

یادداشت ۲
اسماعیل براری

جشنواره‌ها آینه تمام‌نمای دولت است

ساده‌ترین سوال درباره جشنواره‌ها این است که اساساً برگزاری آنها چه ضرورتی دارد. وقتی بررسـی کنیم می‌بینیم جشنواره‌های فیلم برنامه‌ای است که در تمام دنیا حتی بعضی کشورها به تعداد هر شهر یک جشنواره وجود دارد. در دنیا یکسری جشنواره‌ها وجود دارد که برای فیلم‌های ممتاز، متوسط و پراکنده است، بنابراین پدیده‌ای که آنقدر در دنیا زیاد اسـت حتماً بی‌فایده نیسـت. اما باید دید فایده برگزاری آنها در چیست و ما تحت شرایط کشور خودمان جشنواره برگزار کردیم چه فایده‌ای از آن بردیم. اینکه اساسـاً جشـنواره چه فوایدی دارد بحث اصلی ماسـت. اول اینکه باعث می‌شود مردم فیلم‌ها را برای اولین بار ببینند و فرصت نمایش و اکران عمومی آنها و در نتیجه اقبال بیشتر ایجاد می‌شود.

از سـوی دیگر در کنار هم قرار گرفتن و دیده شـدن آثار باعث یک حس رقابت و مقایسـه می‌شـود. که این حس قطعاً ارتقای کیفی فیلم‌ها را موجب می‌شـود و به نفع سـینما خواهد بود. دیگر فایده جشـنواره این است که محلی است برای ملاقات اهالی سـینما و علاقه‌مندان به فیلم که فضای نقد شـفاهی، تخصصی و غیرتخصصی را ایجاد می‌کند.

از دیگر نکات مهم برگزاری جشنواره شناخت فیلم‌های ساخته‌شده در یک کشور طی یک سـال اسـت. به عبارت دیگر یک نوع آمار جامع از فعالیت‌های سینمایی هر کشـوری اسـت. نکته دیگر در مورد جشنواره‌ها سیاستگذاری آنهاست. به این مفهوم کـه هر جشـنواره‌ای با نمایش دادن یا ندادن، انتخـاب و برگزیدن هر فیلم می‌تواند جهتی به فکر و خط سیاسـی فرهنگی، اجتماعی سـینما دهد و این خط به مخاطب و اهالی سـینما منتقل می‌شـود. ویترین فرهنگی بودن جشنواره‌ها مورد دیگر فایده آنهاست. هر جشنواره‌ای نمایی از فرهنگ هر کشوری است. اما نکته اینجاست که با این همه فایده چرا ما از جشنواره‌مان بهره لازم را نمی‌بریم و در سرنوشت ما بی‌تاثیر اسـت. با توجه به اینکه نزدیک به سـه دهه از برپایی این جشنواره در ایران می‌گذرد هنوز این موضوع زیر سـوال اسـت.

اما ریشـه این تناقض باید دید در کجاسـت. جشـنواره فجر قانونی داشت که اگر فیلمی در آن نمایش داده می‌شد در واقع مجوز اکران عمومی داشت. البته این قانون برداشـته شـده اما قانون بدتری جایگزین شـد. از جهت دریافت پروانه نمایش دچار فشار زیادی شدیم. خیلی از فیلم‌ها پروانه نمایش عمومی نگرفتند. قانون این بود که فیلم‌هایی شـرکت کنند که قادر به نمایش عمومی هستند؛ صرف‌نظر از اینکه پروانه لازم اسـت یـا نه. خیلی از فیلم‌ها با ایـن روش اصلاً به جشـنواره راه نیافتند. البته اختلاف فیلمسـازها و هیات مسـوول هم مزید بر علت بود. در مجموع وقتی فیلمی بـرای اولین بار اکران عمومی می‌شـد و در جشـنواره نبود فقـط یک بار مورد نقد و بررسی صرف قرار می‌گرفت در حالی که در جشنواره بارها ممکن بود این اتفاق بیفتد. از سـوی دیگر تجربه داوری من در فسـتیوال‌های خارجی نشان داد رقابت در ایران سـالم نیسـت، گاهی از قبل تکلیف آدم‌ها و فیلم‌ها روشن است. و این رقابت ناسالم که به موارد زیادی بسـتگی دارد کاملاً محسـوس است. خیلی از جوایز به افراد داده می‌شـود نه به فیلم، خیلی از آنها برحسـب تعداد داده می‌شـود و بستگی به شرایط زیادی دارد اما فعال‌ترین بخش جشنواره‌ها همان گردهمایی اهالی سینماست که چون مجمع دیگری ندارند بهترین مکان برای ملاقات آنهاست. البته وجود گروه‌های سینمایی هم بی‌تاثیر نیسـت، چون در همین گردهمایی سـالانه هر گروه با افراد خودش سرگرم است. نکته دیگر این است که جشنواره‌ها آینه تمام‌نمای فرهنگ سینمای ایران نیست و این ضعف بزرگ جشنواره است. جشنواره‌ها متاثر از سیاست روزمره است. اما در این میان اهالی سینما نقش دارند.

این جشنواره از ابتدا با پایه سیاست خلق شد و سیاستگذاری اولویت اول افراد پایه‌گذار بود. در نهایت همه این مشـکلات از ضعف مدیران فرهنگی اسـت که نمونه آن در تولید فیلم‌های دفاع مقدس به خوبی نمایان است.